

پژوهش به‌مثابه‌گفت‌وگو

حمزه نوذری

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

در علوم انسانی، پژوهش به‌مثابه یک بینامتنیت است. هیچ پژوهش نابی که به تمامی ناشی از الهام و خلاقیت سوزه باشد، وجود ندارد. به عبارتی، هیچ پژوهشی بدون گفت‌وگو با متون دیگر شکل نمی‌گیرد. پژوهش در علوم انسانی ناظر بر بر این ایده است که هیچ متن مستقل و خودبسنده‌ای وجود ندارد. در پژوهش همیشه مکالمه و گفت‌وگوی مستمری میان یک متن و متون دیگر وجود دارد. پژوهش یعنی بده‌بستان متون یا یکدیگر. محقق در یک متن عناصر و پیش‌فرض‌هایی را که در متون دیگر ساخته شده‌اند آشکار می‌کند، موضوع خود را در قبال آنها بیان می‌کند، برخی عناصر را اقتباس می‌کند و با برخی گزاره‌های دیگر نفاذانه مواجه می‌شود. یعنی اینکه پژوهشگر در جنبه‌های گوناگون با متون مختلف مکالمه و ارتباط برقرار می‌کند. گاهی رابطه متون تا لایه‌های عمیقی مانند مضمون‌ها، مفهوم‌ها و بنیاد نظری گسترش پیدا می‌کند.

پس پژوهش به‌مثابه یک بینامتنیت تلقی می‌شود. در برخی پژوهش‌ها، بینامتنیت صریح و اعلام‌شده است، یعنی نویسنده با نویسندگان دیگر آشکار و روشن گفت‌وگو می‌کند و طرف مکالمه را پنهان نمی‌کند؛ مانند گفت‌وگوی انتقادی مارکس در آثار نقد اقتصاد سیاسی، گروندریسه و سرمایه با ریکاردو و اسمیت. گاهی بینامتنیت ضمنی است اما نشانه‌هایی در متن وجود دارد که می‌توان بینامتن را تشخیص داد. در پژوهش‌های بنیادی و در آثار بنیان‌گذاران هر رشته، گفت‌وگو اساس کار است، اما این گفت‌وگو، گفت‌وگوی ساده و گذری نیست، بلکه در فرایند این گفت‌وگو، متون جدیدی تولید می‌شود و افق جدیدی در تحلیل پدیده‌ها به دست می‌دهد. از این طریق بنیادهای علم جدید بی‌ریزی می‌شود.

درحالی‌که علوم بسیار تخصصی شده‌اند، متأسفانه این تخصصی شدن در برخی جاها مانند دانشگاه‌های ایران باعث کاهش یا حتی گاهی قطع گفت‌وگو میان پژوهشگران و متون پژوهشی شده است. پس نیاز است شرایط و زمینه‌هایی شکل گیرد که پژوهش و تولید متون به‌مثابه یک گفت‌وگو و بینامتنیت محقق شود. تا چنین گفت‌وگویی در متون شکل نگیرد، هرگونه سازوکاری برای گسترش رشته، گروه و دانشکده میان‌رشته‌ای، فرمالیته‌ای است بدون محتوا؛ صورتی است بدون جان. درحالی‌که گاهی پژوهشگران و استادان حتی در یک گروه و دانشکده از متون و پژوهش‌های هم بی‌اطلاع هستند و گفت‌وگوی علمی بین آنها وجود ندارد، چگونه می‌توان از میان‌رشته‌ای سخن گفت. برخی پژوهشگران و استادان برای اخذ طرح پژوهشی از صنعت، سازمان‌های دولتی و بنگاه‌های خصوصی، در مرحله نوشتن طرح‌نامه، نام همکاران از گروه‌های مختلف علمی را درج می‌کنند، اما در مرحله تحقیق خبری از همکاری علمی و گفت‌وگوی رشته‌های تخصصی با یکدیگر نیست.

برخی نیز قائل به این هستند که بین رشته‌های دانشگاهی مرز غیرقابل نفوذی وجود دارد و هر رشته بنیاد معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی، هستی‌شناسی و روش‌شناسی متفاوتی دارد، پس امکان گفت‌وگو بین آنها وجود ندارد. چنین تفکری نه‌تنها در علم بلکه در جامعه و بین سیاست‌مداران نیز امری رایج است که بر اساس آن، امکان گفت‌وگو بین فرهنگ‌های مختلف ناممکن تلقی می‌شود. به قولی این تفکر بر این ایده استوار است که باید لزوماً آن کس باشی تا آن کس را بشناسی. به نظر می‌رسد دو مسئله باعث شده است موضوع بین‌رشته‌ای برای مدتی برجسته شود؛ الف. فقط تخصصی شدن بیش از حد علوم و ب. دور شدن و گفت‌وگونداشتن متون با یکدیگر. نظریه‌ها و متون متفکران بزرگ و تأثیرگذار، بینامتنیتی است که در گفت‌وگوی گاه اقتباسی و گاه انتقادی با متون دیگر شکل گرفته و منجر به نوآوری‌هایی در علم شده است.

پیش‌شرط توسعه میان‌رشته‌ای، این است که مدیران دانشگاه زمینه و شرایط پژوهش‌های مبتنی بر بینامتنیت را فراهم آورند. لازم است پژوهشگران نیز به این نکته برسند که پژوهش اصیل و تأثیرگذار از رهگذر گفت‌وگوی متون با یکدیگر شکل می‌گیرد. بدون چنین زمینه و شرایطی، ایجاد ساختار میان‌رشته‌ای در قالب دانشکده و گروه و رواقع فرمی است بدون بینش و محتوای میان‌رشته‌ای. تا زمانی‌که قائل به مرزهای سفت و محکم بین رشته‌های علمی تخصصی‌شده باشیم و هرگونه گفت‌وگوی بین متون را ناممکن بدانیم و پژوهش‌های ما فاقد بینامتنیت و گفت‌وگوی انتقادی و نوآور با متون دیگر باشند، میان‌رشته‌ای‌های مؤثر و کارآمد شکل نمی‌گیرد.

دوشنبه ۲۶ آذر ۱۴۰۳
۱۴ جمادی الثانی ۱۴۴۶
۱۶ دسامبر ۲۰۲۴
سال بیست‌ویکم
شماره ۵۰۰۱
۲۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

روزنامه

کارشناسان می‌گویند گازکشی ۹۵ درصد شهرها و روستاهای ایران اکنون به چالش بزرگ انرژی تبدیل شده است

خطای بزرگ گازی

شرق: ایران مالک دومین ذخایر بزرگ گاز دنیا و چهارمین تولیدکننده بزرگ گاز در جهان است اما در حال‌حاضر قادر نیست حدود یک‌سوم تقاضای داخلی در بازار گاز را پاسخ دهد و با کمبود گاز مواجه شده است. این مسئله قطع گاز صنایع را به دنبال داشته است. این اتفاقات در حالی رخ می‌دهد که کارشناسان می‌گویند هزینه کراف برای انتقال گاز به منازل نادرست بوده است و همین اشتباه مهلک، کشور را به یک چالش بزرگ در زمینه انرژی رسانده است.ایران نه‌تنها بزرگ‌ترین میدان گازی جهان را در اختیار دارد، بلکه به‌عنوان مالک دومین ذخایر بزرگ گاز جهان به شمار می‌آید و البته در زمره یکی از پنج تولیدکننده بزرگ گاز جهان شمرده می‌شود. براساس گزارش بریتیش

گزارش تیریک را در صفحه۴ بخوانید

نگاهی به آینده مذاکرات احتمالی تهران با دونالد ترامپ در گفت‌وگو با جلال میرزایی

مبنای عملکرد ایران، رفتار عملی دولت ترامپ خواهد بود

صفحه ۳

یادداشت

دولت وفاق و اولویت‌های توسعه

در یادداشت‌های گذشته درباره ویژگی‌هایی که می‌تواند دولت را در تحقق اهداف و برنامه‌هایش موفق کند، به مواردی مانند ملی‌بودن و فراقریبودن دولت، وفاق با مردم و نخبران، کارآمدی، هماهنگ‌بودن دولت، خردمندی و هوشمندی و... به‌عنوان شاخص‌های مهم اشاره شد. اینک به نقش دولت در توسعه کشور با بهره‌مندی از تجارب ملی و بین‌المللی می‌پردازیم.

میخائیل گورباچف، آخرین رئیس‌جمهور شوروی سابق، در کتاب خاطرات خود، «پرسترویکا»، به علل فروپاشی شوروی پرداخته و نقل می‌کند که روزی برژنف، رئیس صدر هیئت‌رئیس‌ه حزب کمونیست، تعدادی (حدود ۵۰ نفر) از نخبگان دانشگاه‌های شوروی را به کاخ کرملین دعوت کرد و از آنها خواست تا تحقیق کنند که چرا شوروی از نظر اقتصادی و اجتماعی با مشکلات و آسیب‌های جدی مواجه شده و اقتدار ملی خود را از دست داده است. گورباچف در ادامه می‌گوید پس از تحقیقات مفصل گروه و گفت‌وگو با صاحب‌نظران داخلی و خارجی، به این نتیجه رسیدیم که شوروی در دام رقابت تسلیحاتی (موسوم به جنگ ستارگان) با آمریکا افتاده و بخش درخور توجهی از منابع خود را که باید در مسیر توسعه اقتصادی صرف می‌کرد، به توسعه تسلیحات نظامی و رقابت‌های طراحی‌شده از سوی آمریکا اختصاص داده و همین امر موجب شده است روز به روز منابع کمتری به بخش اقتصادی اختصاص یابد و در نتیجه، طبقات اجتماعی به‌ویژه اقشار کم‌درآمد با مشکلات معیشتی جدی روبه‌رو شوند. وی خلاصه تحقیق خود را در یک جمله بیان می‌کند که جای دو اولویت اقتصادی و نظامی تغییر یافته و با کاهش پایگاه اجتماعی دولت، همین امر موجب فروپاشی شوروی شده است. همچنین رویکردها، محورها و اولویت‌های توسعه در کشورهای زاین، ویتنام و کره جنوبی بعد از جنگ و شکوفایی شکفت‌انگیز و پیشرفت‌های درخشان

جلیل سازگارنژاد

اقتصادی آنها یک تجربه و الگو از یک سو و از سوی دیگر رویکرد کره شمالی در توسعه نظامی و امنیتی و آثار خسارت‌بار آن برای آن کشور افق دیگری را مقابل کشورها قرار داده تا از تجارب واقعی آنها بهره‌گیرند. در عرصه ملی نیز برنامه‌های پنج‌ساله ایران قبل و بعد از انقلاب، عمدتاً با رویکرد توسعه‌کشور طراحی، تدوین و تنظیم شده بود که در مسیر تحقق آنها، هرکدام از دولت‌ها متناسب با سیاست‌ها و سیاست‌گذاری‌های خود در روند اجرای برنامه‌ها یک یا چند بعد از ابعاد آن را انتخاب و اجرا می‌کردند یا به‌طور کلی آنها را کنار می‌گذاشتند. بعد از پیروزی انقلاب، اجرای برنامه‌های توسعه کشور به‌صورت اساسی بعد از پایان جنگ آغاز شد که دولت سازندگی با انتخاب دو بُعد توسعه اقتصادی و اجتماعی، تلاش گسترده‌ای را آغاز کرد و اقدامات مهمی را به‌ویژه در زیرساخت‌های اقتصادی و برنامه‌های اجتماعی انجام داد. در ادامه، دولت اصلاحات علاوه بر توسعه اقتصادی و اجتماعی، دو بُعد توسعه سیاسی و فرهنگی و توسعه در روابط خارجی را هم در دستور کار قرار داد و یکی از پرمشورتین پیشرفت‌های کشور را به دلیل حرکت به سمت توسعه همه‌جانبه و متوازن تجربه کرد. اما با روی کار آمدن دولت نهم و توقف ابعاد توسعه‌های صورت‌گرفته در دولت‌های

یادداشت

روز حمل‌ونقل؛ گرامیداشت قلب تپنده اقتصاد کشور

مهرداد فاخر

مدیرعامل تیپاکس و رئیس هیئت‌مدیره هلدینگ فاخر

مطالبات نشان می‌دهد که صنعت حمل‌ونقل بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی (GDP) را در بسیاری از کشورها تشکیل می‌دهد. این عدد نشان‌دهنده وابستگی اقتصاد به این بخش است. در سال ۲۰۲۳، پیش‌بینی شد که تا ۷۰ درصد از جابه‌جایی کالاها در سطح جهان به وسیله حمل‌ونقل جاده‌ای انجام شود. این آمار نشان‌دهنده اهمیت حیاتی رانندگان و زیرساخت‌های جاده‌ای است. براساس تحقیقات سازمان بین‌المللی کار، مشاغل مرتبط با حمل‌ونقل، یکی از پرتنش‌ترین مشاغل دنیا هستند. این نکته، وظیفه ما مدیران را برای حمایت از رفاه و سلامت روانی کارکنان، پررنگ‌تر می‌کند.

قدردانی از رانندگان؛ قهرمانان بی‌ادعا
رانندگان ما قهرمانانی هستند که در پشت فرمان، بار اقتصاد را به دوش می‌کشند. هر کیلومتری که طی می‌کنند، هم به ارزش مالی می‌افزاید، هم داستانی از صبوری و استقامت را روایت می‌کند. آنها در سرما و گرما، در ترافیک و بیابان، در جاده‌های ناپایمن و غیراستاندارد، بی‌وقفه برای حرکت رو

شرق

سوآلی که محمد مهاجری خطاب به شمخانی مطرح کرد:

مسئول پرونده هسته‌ای جزء کاسبان تحریم بوده؟

برگزیده‌ها

کلایه دوباره از آمارسازی‌های غیرواقعی در طرح من شهردارم ۳

روزهای سخت منتقدان زاکانی

کزارش «شرق» از لایحه تشدید مجازات پدر در صورت قتل فرزند که پس از چند سال دوباره به مجلس ارسال شده است

سدی در مقابل فرزندکشی

مورد خاص رقابت‌های جهانی بحرین

کاش کیانوش دروغ بگوید

دبیر کل حزب مجمع ابتکارگان در نامه‌ای به رئیس قوه قضائیه پیشنهاد داد

تدوین لایحه قضائی برای جرم‌انگاری دروغ‌گویی کارگزاران نظام

گفت‌وگوی «شرق» با علی یوزن، فعال گردشگری

موزه شناورهای چوبی گوران

نگاه

مسئولیت‌کیفری برای مخالفان رفع فیلترینگ؟
یادداشتی از محمدهادی جعفرپور

یادداشت

ایران و تحولات سوریه

احسان هوشمند

تحولات سریع سوریه و فرار بشار اسد از سوریه و تسلط شورشیان بر دمشق و در نتیجه خروج نیروهای ایرانی و روسی از سوریه، موجب شکل‌گیری این پرسش اساسی شده که سیاست‌های ایران در مواجهه با تحولات سوریه باید بر چه مبنای پایه‌هایی استوار باشد؟ پیش‌ازاین سوریه در قالب یک کشور دوست و دارای روابط راهبردی با جمهوری اسلامی شناخته می‌شده؛ اما امروز چه باید کرد؟ به نظر می‌رسد پاسخ به پرسش فوق به‌سادگی میسر نباشد و طراحی و تعریف سیاست‌های کشور باید تابعی از شرایط پیش‌روی در سوریه و تحولات آتی سوریه و تشکیل دولت در این کشور و منافع ملی و امکانات و ضرورت‌های ایران تعریف شود. پیش و بیش از آنکه از همین ابتدا بنا بر تقابل و مخالفت با هیئت تحریرالنام و ارتش وطنی و دیگر تشکیلات حاکم فعلی در سوریه گذاشته شود، لازم است توجه شود:

۱- برخلاف رویه پیشین محمد الجولانی، از همان ابتدای تسلط شورشیان بر دمشق نشانه‌هایی-البته نه‌چندان مطمئن-

از تغییر رویه‌ها و رویکردهای احمد الشرح در برخی موضوعات به چشم می‌خورد.

انا لله و انا الیه راجعون

با نهایت تأسف و تأثر درگذشت جوان ناکام مرحوم علیرضا اله یاری بیک را به اطلاع دوستان و آشنایان محترم می‌رساند. مراسم ختم آن مرحوم روز سه شنبه مورخ ۱۴۰۳/۰۹/۲۷ از ساعت ۱۶ الی ۱۷:۳۰ در مسجد جامع آل یاسین واقع در خیابان شریعتی بالاتراز پل سیدخندان، خیابان خواجه عبدالله انصاری کوچه نهم برگزار می‌شود.

از طرف خانواده‌های اله یاری، نظری

و سایر وابستگان

این گزارش در صفحه ۲ بخوانید. عکس: پایگاه اطلاع‌رسانی ریاست‌جمهوری

سازندگی و اصلاحات، رویکرد دیگری جایگزین آنها شد. گرچه در این دوران ایران به لحاظ قدرت دفاعی به پیشرفت‌های مهمی دست یافت، اما اقتصاد ایران به‌شدت تضعیف شد و بالتبع آثار مخربی هم در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی به‌جا گذاشت و به وحدت ملی آسیبی جدی وارد کرد. گرچه تلاش‌های دولت‌های یازدهم و دوازدهم برای برون‌رفت از تحریم‌ها و خروج پرونده ایران از شورای امنیت با توافق برجام گام مهمی را برای بازگشت کشور به مدار توسعه برداشت، اما اختلاف‌های داخلی بر سر اولویت‌های توسعه در کشور عقیم ماند و دولت سیزدهم نیز نتوانست مسیر کشور را برای توسعه هموار کند. اینک دولت چهاردهم باید با پندآموزی از تجارب دولت‌های گذشته در ایران و تجربه‌های بین‌المللی در کشورهای همسایه، در انتخابی مهم و سرنوشت‌ساز، ایران را به مدار توسعه بازگرداند. تجربه‌های پیشین چراغ راه روشنی را فراروی دولت قرار داده است که با شجاعت و بازگشت به اولویت‌بخشی به توسعه متوازن اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی و البته تعامل و موازنه مثبت و سازنده در سیاست خارجی و به‌ویژه با همسایگان و کشورهای منطقه، شرایط ایران را برای قرارگرفتن در مسیر توسعه و پیشرفت فراهم کند. دورکردن نگاه و نگرش غیر توسعه‌ای از فضای داخلی کشور و اعتمادسازی و وفاق با مردم و نخبگان و متناسب‌سازی اختصاص بودجه و بازگرداندن همه نهاده‌ها به جایگاه‌ها و مأموریت‌های اصلی‌شان و سپردن مسئولیت‌های مدیریتی و کارشناسی کشور به افراد توسعه‌یافته و صاحب صلاحیت‌های عقلانی و تخصصی که رئیس‌جمهور بر آن تأکید کرده است، می‌تواند شاخص مهمی در واگذاری مسئولیت‌ها به واجدان شرایط باشد. دولت باید با همین منابع اندکی که در اختیار دارد و تخصیص بودجه بر اساس اولویت‌های جدید، کشور را در مسیر پویایی و رشد قرار دهد.

یادداشت

به جلو تلاش می‌کنند. به یاد داشته باشیم که خستگی آنها فقط جسمی نیست؛ دوری از عزیزان و فشارهای روانی نیز بخشی از چالش‌های شغلی آنهاست. منابع انسانی در شرکت‌های حمل‌ونقل، ستون پشتیبان این صنعت هستند. این تیم‌های زحمتکش، از استخدام و آموزش رانندگان تا برنامه‌ریزی مسیرها و نظارت بر عملکرد، قلب مدیریت سازمانی را تشکیل می‌دهند. ما به‌عنوان مدیران، مسئولیت داریم محیطی فراهم کنیم که به رشد حرفه‌ای و شخصی این افراد کمک کند.

ما تلاش می‌کنیم تا برنامه‌های رفاهی و حمایتی برای رانندگان، از جمله مشاوره روان‌شناختی و پاداش‌های انگیزشی را در سازمان ایجاد کنیم و با آموزش مستمر کارکنان و رانندگان در زمینه‌های ایمنی و بهینه‌سازی عملیات، به افزایش بهره‌وری کمک کنیم. بیایید این روز را نه فقط برای تقدیر، بلکه برای تجدید تعهد به انسان‌هایی که محور این صنعت هستند، گرامی بداریم. من به همه رانندگان، همکاران منابع انسانی و همه کارکنان صنعت حمل‌ونقل افتخار می‌کنم و از زحمات بی‌وقفه آنها قدردانی می‌کنم.

روز حمل‌ونقل، تنها یک روز در تقویم نیست؛ بلکه فرصتی است تا به نقش حیاتی این صنعت و انسان‌های بزرگش فکر کنیم و برای آینده‌ای بهتر در کنارشان تلاش کنیم. به امید جاده‌هایی هموارتر و روزهایی پررونق‌تر.